

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Din referanse: 19/4948-14

Vår referanse: 2020/507

Dato: 22.01.2021

NOU 2020:12 –Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn (Distriktsnæringsutvalget) – høringsvar

Innledning

Distriktsenteret takker for invitasjonen til å gi høringsvar til NOU 2020:12. Hensikten og hovedmålet med Distriktsnæringsutvalgets arbeid har vært å utrede næringslivets betydning for å nå distriktpolitiske mål om *Regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levekår og bærekraftige regioner*. Innledningsvis vil vi vise til at Distriktsenteret har levert bidrag underveis i utvalgets arbeid, om distriktskommuner som lykkes med næringsutvikling og om næringslivets betydning for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering. Vi ser at mye av dette er benyttet i del III, som beskriver og drøfter sammenhengen mellom næringslivet/næringsutviklingen og samfunnsutviklingen lokalt. I høringsvaret har vi lagt vekt på kap. 9, utvalgets vurderinger og forslag, som grunnlag for våre innspill. Innspillene tar utgangspunkt i våre tidligere bidrag og våre vurderinger av utvalgets anbefalinger særlig i kapitlene 9.2, 9.3, 9.9, 9.10 og 9.11.

Utvalgets definisjon og avgrensning av distrikt legges til grunn, men med særlig vekt på betingelser og kjennetegn for distriktskommuner i sentralitetskategori 5 og 6.

Konklusjon

Både i nasjonal, regional og lokal politikk bør næringsutvikling i enda større grad ses i sammenheng med politikk og innsats for boligutvikling, inkludering, stedsutvikling og tilflytting.

Distriktsenteret mener at betydningen av tett, lokalt samspill mellom næringsliv, kommuner og andre aktører, og en helhetlig politikk for nærings- og samfunnsutvikling bør legges til grunn for videre politikkutvikling.

Distriktsenteret støtter utvalgets vurderinger om at fremtidig politikk må forstå og bygge på unges bostedspreferanser og forhold som virker inn på bostedsvalg, herunder et variert arbeidsmarked med arbeidsplasser for folk med høyere utdanning. Det blir derfor også viktig å se oppfølgingen av Distriktsnæringsutvalget i nær sammenheng med oppfølgingen av både NOU 2020:15 Det handler om Norge (Demografiutvalget), og Ungdommens distriktspanel, som legger fram sine forslag for regjeringen våren 2021 samt regjeringens utvikling av strategier for attraktive småbyer, kyst og innland.

Overordnede vurderinger

En viktig del av utvalgets arbeid har handlet om å beskrive hva god lokal og regional næringspolitikk er, og synliggjøre hva som fremmer eller hemmer lønnsom næringsvirksomhet i distriktene. Distriktsenteret støtter utvalgets beskrivelse og analyse av privat næringslivs rolle og betydning for lokal samfunnsutvikling, og tilsvarende hvordan lokale faktorer, kvaliteter og kommunens rolle spiller inn på bedriftenes produktivitet og økonomiske verdiskaping. Beskrivelsene bidrar til å forstå sentrale betingelser for å nå både distrikts- og

næringspolitiske mål. Positiv lokal samfunnsutvikling handler om sammenhenger mellom nærings- og samfunns-/stedsutvikling – og om at statlig, regional og lokal politikk drar i samme retning.

Overordnet deler vi utvalgets vurderinger av utfordringsbildet og forslag til tiltak, men vi savner en tydeligere drøfting i kap. 9 av to tema:

- 1) Fylkeskommunenes forsterkede rolle som regional utviklingsaktør
- 2) Betydningen av innvandring og inkludering av innvandrere for å møte rekrutterings- og kompetansebehovet.

Rollen til fylkeskommunen og rollen til kommunen må ses i sammenheng. Relasjonen mellom fylkeskommunen og kommunen er lite drøftet. Vi mener at fylkeskommunens veilederrolle på planområdet er en viktig del av den regionale utviklingsrollen og den regionale strategiske innsatsen.

Flyktninger og andre innvandrere utgjør en viktig arbeidskraftreserve. Det er stor variasjon i sysselsettingen mellom ulike grupper av innvandrere i ulike regioner (Søholt m.fl., 2015). Innvandrerkvinner har betydelig lavere sysselsetting enn menn med tilsvarende utdanning. Flyktninger med samme utdanningsnivå og botid har betydelig lavere sysselsetting enn arbeidsinnvandrere, familieinnvandrere og nordiske innvandrere. Mange innvandrere får mindre uttelling for utdanning enn det nordmenn gjør. 25 % av innvandrere med høyskole- eller universitetsutdanning har ufaglærte yrker. Det er større sjanse for at innvandrere blir bofaste om de blir verdsatt for de kvalifikasjonene de har (ibid.).

Statlig lokaliseringpolitikk som styrker regionale arbeidsmarkeder

Distriktsenteret mener at en offensiv statlig lokaliseringpolitikk er helt sentralt for å kunne utvikle varierte og attraktive arbeidsmarkeder i distriktsregionene. Det er viktig for å kunne holde på og trekke til seg unge med høyere utdanning generelt, og kvinner spesielt. Kvinner tar i økende grad enn menn høyere utdanning (Egge-Hoveid, 2019) og flere kvinner enn menn jobber i offentlig sektor (Fredriksen, 2019).

Distrikts-Norge trenger tilflytting fra unge. Distriktsenterets nasjonale undersøkelse (under publisering på Distriktsenteret.no) om unges bostedsmotiv viser at arbeid er viktig for unges motivasjon for framtidig bosted. Et vesentlig poeng er at det er sprik mellom hva unge ønsker seg og hva de mener er sannsynlig å få ved å bosette seg i en distriktskommune. Det er generelt lave forventninger til jobbmarkedet i distriktskommuner. Det å ha en sikker arbeidsplass er viktig for unge, men de gir lav skår på sannsynligheten for å få dette i en distriktskommune. Det å ha mange jobbmuligheter og det å ha drømmejobben er også viktig for de unge, men de har ikke stor tro på at distriktene kan tilby dette.

Desto mindre sannsynlig det er for ungdom at de vil få drømmejobben eller få brukt kunnskapen til det de er gode på, desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune. Desto viktigere de mener det er å ha mange jobbmuligheter - desto mindre motivert er de for å bo i en distriktskommune. Et mer variert arbeidsmarked vil derfor være viktig for å trekke unge til distriktet. Dette underbygger utvalgets anbefalinger.

Distriktsenteret mener at lokaliseringpolitikk må ses i sammenheng med regionale senterstrategier. Teknologi og digitalisering gir større potensiale for desentraliserte kompetanseklynger, der statlige arbeidsplasser samlokaliseres både med hverandre og med andre relevante kompetansearbeidsplasser pi mindre byer/tettsteder. Utlokalisering av deler av, eller egne enheter innenfor større etater og virksomheter henger godt sammen med utvalgets forslag om politikk for smart spesialisering. Distriktsenteret mener at staten og offentlige virksomheter i større grad må forventes å bidra som regional samfunnsutvikler, gjennom sin stedlige lokalisering. Det handler bl.a. om lokalisering i sentrumsområder, gjerne som del av større kompetanseklynger, og om

deltakelse i regionale og lokale kompetanse- og innovasjonsnettverk og -program. Distriktsenteret har selv erfaring med slike klyngeetableringer både i Steinkjer og i Sandnessjøen.

9.2 Har næringslivet i distriktene noen særskilte utfordringer?

Utvalget beskriver en rekke sentrale utfordringer for næringslivet i distriktene, knyttet til infrastruktur, avstand, geografi, ensidig næringsgrunnlag, svakere koplinger mellom verdiskaping, sysselsettingsvekst og bosetting, og svakere befolkningsvekst. Utvalget vurderer at arbeidsplassutviklingen vil være sterkest i tjenestenæringer, med tyngdepunkt i folkerike områder, og mener at sentralisering av økonomisk aktivitet og bosettingsmønster vil holde frem, uten en betydelig innsats. Utvalget anbefaler at politikktutviklingen har særlig oppmerksomhet mot utfordringer som skyldes den økonomiske og demografiske utviklingen, og som på sikt vil gjøre arbeidskrafttilgangen enda mer krevende for distriktsnæringslivet.

Distriktsenteret støtter utvalgets vurderinger. Vi har i tidligere innsendt notat beskrevet inkludering av arbeidsinnvandrere og flyktninger som en betydelig ressurs og arbeidskraftpotensiale for små distriktskommuner (Handeland, Risnes og Solbakken, 2020). Her beskriver vi også betydningen av attraktiv tettstedsutvikling og et fungerende boligmarked med variert boligutvikling, der næringslivet er sentral partner. I det følgende vil vi kommentere ytterligere på dette temaet, med bakgrunn i nylig publisert rapport om bolig som hemmer for rekruttering til distriktene (Gyene mfl., 2020). Når det gjelder tilgang til arbeidskraft og rekruttering generelt, kommer vi nærmere inn på dette i punkt 9.3.

Boligmarkedene i små distriktskommuner kjennetegnes ved at de er små, usikre eller stagnerende, ofte omtalt som tynne (Sørvoll mfl., 2017). Omsetningen er beskjeden, boligbyggingen liten og med svak prisutvikling. Boligfinansiering og realisering er krevende, med risiko både for utbyggere og personer med behov for bolig. Kartlegginger og case-analyser bestilt av Distriktsenteret peker på at boligtilbud og boligmarked hemmer rekruttering for bedrifter i distriktskommuner. På bestilling fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Distriktsenteret har Samfunnsøkonomisk analyse sett nærmere på problemstillingen (Gyene mfl., 2020). Undersøkelsen viser at det er vanskelig å rekruttere arbeidskraft til private virksomheter i Distrikts-Norge. Distriktene er i analysen definert til kommuner i sentralitetskategori 5 og 6. Totalt 147 kommuner hører innunder denne definisjonen.

67 prosent av utvalget svarer at de har hatt generelle utfordringer med å rekruttere arbeidskraft de siste fem årene. På spørsmål om hva som er viktige årsaker til rekrutteringsutfordringene, svarer 25 prosent at manglende tilgang på egnede boliger er en viktig årsak til deres rekrutteringsutfordringer. Virksomheter i hver fjerde distriktskommune oppgir å ha utfordringer knyttet til rekruttering av arbeidskraft som delvis skyldes manglende tilgang på egnede boliger. I gjennomsnitt oppga halvparten av alle respondentvirksomheter i disse kommunene boligmangel som en viktig årsak til rekrutteringsutfordringer.

Den viktigste årsaken til at virksomhetene opplever at manglende tilgang på egnede boliger hemmer rekrutteringen av arbeidskraft er at det sjeldent er boliger for salg eller leie i regionen, dernest at lokale boligpriser er så lave at det ikke lønner seg å bygge nytt (Gyene mfl., 2020).

I en situasjon med høy risiko ved boliginvestering, med nedgang i folketall og boligtilbud, samtidig som rekrutteringsbehov og sysselsetting holder seg oppe, mener Samfunnsøkonomisk analyse at en offentlig ordning bør vurderes. Ordningen bør garantere at boligbygger kan selge bolig til en sum som tilsvarer registrerte byggekostnader innenfor en gitt periode. Samfunnsøkonomisk analyse vurderer at et slikt personrettet virkemiddel bør kunne virke sammen med andre støtteordninger og virkemidler, og anslår at omfanget av en slik

ordning er avgrenset. Nyttene av ordningen kan imidlertid være stor for kommuner og virksomheter i kommunene som har vansker med å rekruttere nøkkelpersonell (Gyene mfl., 2020).

Distriktsenteret støtter analysen og mener anbefalingen bør vurderes nærmere, i sammenheng med andre helhetlige steds- og boligpolitiske tiltak i tynne boligmarkeder. Vi viser her bl.a. til nærmere beskrivelser og forslag fra Demografiutvalgets utredning, Det handler om Norge, NOU 2020:15.

9.3 Hvordan sikre næringslivet i distriktene tilgang på kompetent arbeidskraft?

Distriktsenteret er enig i utvalgets vurdering av at utdanningssystemet spiller en sentral rolle ved valg av bosted og dermed også tilgangen til arbeidskraft. Vi støtter forslaget om at det bør innføres incentiver for at universiteter, høyskoler og fagskoler skal etablere flercampusmodeller, samtidig som det skapes relevante kunnskapsmiljøer i krysningspunktet mellom utdanning, forskning og næringsliv.

Distriktsenteret mener videre at fylkeskommunens forsterkede rolle i kompetansepolitikken og regionale kompetansestrategier er viktig for å bygge opp under for å sikre framtidig arbeidskraft og kompetanse i distriktene.

I innsiktsarbeidet fra Ungdommens distriktspanel (Melås, 2020) kommer det fram at unge peker på at tilgang til arbeidsplasser og utdanningsmuligheter er avgjørende for at de skal velge bygda framfor byen når de skal bosette seg. De unge peker også på betydningen av at det finnes relevante opplærings- og utdanningstilbud som matcher arbeidsmarkedet, og at disse gjøres kjent for ungdom på vei inn i opplærings- og utdanningsløp.

På oppdrag for Distriktsenteret er Oxford Research nå i gang med å gjennomføre en utredning av opplærings- og utdanningstilbud for unge i distriktene. Formålet er å få mer kunnskap om hvordan regionale og lokale utdanningstilbud for unge innrettes slik at de treffer arbeidsmarkedet nå og i framtida i kommuner i sentralitetsklasse 5 og 6. Drøfting av roller og handlingsrom for regionale tilpasninger er også en del av oppdraget. Arbeidet skal være ferdig rundt påske. Videre har vi bestilt bistand til analyser av SSB-data for å få innsikt i utdanningsvalgene til distriktsungdom og i hvilke grad det er sammenfall mellom disse valgene og arbeidskraftbehovet i distriktskommuner.

Distriktsenteret støtter utvalgets forslag om at flere regioner bør vurdere å etablere traineeordninger eller videreutvikle eksisterende ordninger, slik at flere bedrifter kan delta. Regionalt næringsliv og offentlig sektor må samarbeide for å få dette på plass. På oppdrag for Distriktsenteret gjennomfører Nordlandsforskning nå en utredning av regionale traineeordninger, med vekt på omfang, bruk og virkninger på rekruttering til bo- og arbeidsmarkeder til distriktene. Vi vil oversende denne til Kommunal- og moderniseringsdepartementet så fort den er klar.

Distriktsenteret støtter forslaget om et eget verdiskapingsprogram for bedrifter med høy andel av ansatte med høyere utdanning, jf. kap. 9.1. Det vil kunne stimulere ansatte til å satse videre i bedriften, styrke bedriftens verdiskapingspotensial og også fungere som et virkemiddel i rekruttering. Vi mener det er naturlig at et slikt program hører innunder den regionale næringsutviklerrollen, og at det tilpasses og inngår i regionale nærings- innovasjons- og kompetansestrategier. Videre mener vi at en videre utredning av et slikt program bør se nærmere på hvordan det kan utfylle og evt. virke sammen med regionale traineeordninger.

Utvalget peker på at digitale læringsplattformer kan brukes i større grad enn tidligere. Distriktsenteret er enige i dette, men høyhastighetsnett til alle husstander og bedrifter i hele landet er en forutsetning for at dette skal fungere. Derfor støtter Distriktsenteret utvalgets forslag om at staten må vedta leveringsplikt slik at alle husstander og bedrifter over hele landet får de samme grunnleggende bredbåndstjenestene.

Etter utvalgets vurderinger må distriktsnæringslivet møtes med politikktutvikling som kan gi bedre tilgang på kvalifisert arbeidskraft. I mange distriktskommuner har vekst i folketall og arbeidsstyrke kommet gjennom innvandring. Innvandrere i distriktene får i mindre grad enn nordmenn uttelling for utdanning (Søholt mfl., 2015). Samtidig er det behov for at flere innvandrere får mer formell kompetanse for å møte arbeidslivets behov. Som skoleeier er det derfor viktig at fylkeskommunen tilbyr videregående opplæring for voksne innvandrere og legger til rette for at innvandrere kan bygge på og komplettere medbrakt utdanning. Etablerte ordninger som faddere, mentoring og hospitering må benyttes i større omfang – også i opplæringssituasjon. Dette er ordninger som bygger ned kulturelle barrierer og arbeidsgiveres oppfatning av hvem de tror passer inn i bedriften og i hvilke jobber.

9.9 Hvilken betydning har fylkeskommunen?

Utvalget beskriver fylkeskommunens brede regionale ansvar i samfunnsutviklingen, som tjenestetilbyder, tilrettelegger og i en samordnende rolle. Fylkeskommunen skal stake ut kurs for utviklingen, se ansvarsområdene i sammenheng og initiere og koordinere ulike typer innsats. Videre beskriver utvalget at samtidig som forventningene til fylkeskommunene som samfunnsutvikler har økt, er rammene for regionale utviklingsmidler kraftig redusert, mens bedriftsrettede virkemidler med høyere innovasjonskrav har økt. Handlingsrommet for å støtte distriktskommuner og mindre, tverrgående utviklingsprosjekter er derfor redusert.

Distriktsenteret støtter utvalgets vurderinger og anbefalinger om å styrke fylkeskommunens handlingsrom og økonomiske virkemidler for å kunne ta en sterkere utviklingsrolle i distrikter med tynne innovasjonssystemer. Vi vil samtidig påpeke betydningen av at rammene for slike midler tar opp i seg små distriktskommuners kjennetegn og spesifikke fortrinn. I studien *Suksessrike distriktskommuner* (Kobro mfl., 2012) er samhandlingen på tvers av offentlig -, privat – og frivillig sektor, betydningen av ildsjelene, og en offensiv stedlig utviklingskultur pekt på som viktige kjennetegn ved distriktskommuner som lykkes med nærings- og samfunnsutvikling. Vi erfarer at distriktskommunene etterspør regionale utviklingsmidler som kan fremme mindre, sektoroverskridende utviklingsprosesser.

Like viktig som økonomiske midler til bedrifts- og næringsrettede prosjekt, er behovet for veiledning og kompetansestøtte i plan- og utviklingsprosesser. Vi vil her understreke at dette henger tett sammen. Små distriktskommuner som lykkes, ser nærings- og stedsutvikling under ett. Det er derfor en stor utfordring at fylkeskommuner opplever å stå i en kapasitets-skvis mht. ressurser til å følge opp kommunene.

Samtidig vet vi at det er i de minste kommunene at behovet for en proaktiv og støttende fylkeskommune er størst. Med sin nye rolle og sin kunnskap om kommunene i sin region må fylkeskommunen ta en mer proaktiv veiledningsrolle ovenfor de kommunene som trenger det mest og som kanskje ikke klarer å ta et eget initiativ. Dette ble belyst i et seminar for stedsutviklingskontakter, bl.a. med tema småbyers og mindre kommuners utvikling og fylkeskommunenes rolle i samfunnsutvikling (KMD og Distriktsenteret, 2018).

Små distriktskommuner har utfordringer mht. tilstrekkelig kapasitet og kompetanse, både i planleggings- og utviklingsarbeid, jf. også punkt 9.11. I prosjektet [Distriktskommune 3.0](#) som er et 4-årig utviklingsprosjekt som Distriktsenteret har startet i samarbeid med seks distriktskommuner, Trøndelag og Nordland fylkeskommuner, ser vi på samskaping, planprosesser og utviklingsarbeid. Ruralis/Nordlandsforskning bidrar med følgeforskning i prosjektet. Distriktsenteret og fylkeskommunene skal gjennom prosjektet få styrket sine metoder for å veilede små distriktskommuner.

[Veiledningspiloten](#) er et annet eksempel på pågående samarbeid mellom Distriktsenteret og fylkeskommuner, her Innlandet, Møre og Romsdal, og Troms og Finnmark fylkeskommuner. Hensikten er, gjennom å tilby

fagkompetanse, metoder og verktøy, å styrke utviklingskapasitet og fremme lokal samfunnsutvikling i 14 utvalgte distriktskommuner. Veiledningspiloten skal, også med bidrag fra følgeforskning, blant annet resultere i en anbefalt modell for fremtidig samarbeid mellom Distriktsenteret og fylkeskommuner.

Distriktsenteret vil også peke på den svært viktige rollen fylkeskommunen har som eier av de videregående skolene og fagskolene. Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør må være tett koblet til opplærings- og utdanningstilbud. Skolene må ha nok kapasitet på de fagområdene som privat næringsliv og offentlig forvaltning etterspør i dag og i framtida, og det må lages nye initiativer for å sikre nok lærlingeplasser.

9.10 Næringspolitikk i første linje: Hvilken betydning har kommunen?

Utvalget peker på at kommuner utnytter handlingsrommet ulikt, og at mange kommuner kan gjøre mer gjennom sin rolle som entreprenør for å legge til rette for næringsvirksomhet. For å styrke næringsutviklingen i distriktene mener utvalget distriktskommunene bør legge mer vekt på å være gode vertskapskommuner for næringslivet.

Distriktsenteret er enig i dette, og mener det er viktig at kommunene skaffer seg kunnskap om hva næringslivet forventer av kommunen, og hvilke utfordringer og muligheter det offentlige kan være med å legge til rette for å gjøre noe med. Distriktsenteret tester nå ut et spørreskjema i et utvalg distriktskommuner som vil gi bedre innsikt og et grunnlag for å forbedre samarbeidet mellom kommunen og næringslivet.

Flere studier, som *Suksessrike distriktskommuner* (Kobro mfl., 2012 og Vareide mfl., 2018) og *Distriktskommunen som næringsutvikler – en kartlegging av næringsutviklerrollen anno 2020* (Aarsæther mfl. 2020) gir innsikt i hva som kjennetegner distriktskommuner som lykkes godt og hvordan arbeid med næringsutvikling foregår.

Telemarksforskning gjør nå, på oppdrag for Distriktsenteret, en kartlegging av hvordan næringslivet i distriktskommuner (kommuner i sentralitetsklasse 5 og 6) vurderer kommunens innsats og prioriteringer. Dette vil være ny og viktig kunnskap som kan bidra til å gjøre distriktskommunene til bedre næringsutviklere.

Et eksempel på å utnytte handlingsrommet er offentlige innkjøp, som er svært viktig for mange små og mellomstore bedrifter. Kommunene har innenfor lovverket et handlingsrom for å legge til rette for at lokale aktører kan konkurrere om offentlige innkjøp. Flere kommuner har gode erfaringer med å utnytte dette handlingsrommet, og det er viktig at slike erfaringer og kunnskap deles. Distriktskommuner som gjennomfører offentlige innkjøp i egen regi, står friere til å bestemme hvilke kriterier som skal brukes i anbudssammenheng, men det krever innkjøpskompetanse.

Utvalget mener det bør gjennomføres et nytt, nasjonalt utviklingsprogram for samarbeidende distriktskommuner for å styrke rollen som tilrettelegger for næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Overføring av kunnskap og læring fra distriktskommuner som arbeider godt med næringsutvikling, kan være et godt utgangspunkt for innholdet i et slikt program.

Distriktsenteret støtter utvalgets forslag om et nasjonalt utviklingsprogram. Fylkeskommunene bør, i sin rolle som regional utviklingsaktør, ha en sentral rolle i et slikt program. Dette vil både bidra at programmet tilpasses ulik regional kontekst, og at de kan koordineres med og understøtte andre regionale satsinger innen nærings- og samfunnsutvikling. I tillegg vil fylkeskommunene kunne sikre en relevant videreføring og/eller oppfølging av tiltak og prosesser etter programslutt. Det er også viktig at innretningen både handler om å styrke kommunene i arbeide med å tilrettelegge for nye arbeidsplasser, men samtidig også bidrar til å fremme rekruttering og tilgangen på kompetanse og arbeidskraft. Kunnskap fra Byregionprogrammet, LUK-programmet, Merkur utviklingsprogram og andre statlige programmer de senere årene vil også være viktige å skjele til i utformingen av et slikt utviklingsprogram.

Distriktsenteret kan bidra med relevant kunnskap både i utviklingen og gjennomføringen av et slikt program. Kunnskapsformidling og læringsnettverk på tvers av regioner, jfr. Distriktsenterets rolle i Byregionprogrammet (Leknes mfl., 2018), er noe vi gjerne bidrar med.

9.11 Virker plansystemet hemmende?

Utvalget peker på at god planlegging bidrar til å fremme næringsutvikling og at mangel på planlegging kan være til hinder for næringsutvikling. Distriktsenteret mener at godt planarbeid er en viktig forutsetning for både næringsutvikling, stedsutvikling og boligutvikling. Vi erfarer at skillet mellom næringsutvikling og annen samfunnsutvikling har blitt mindre. For distriktskommuner der næringslivet har arbeidsplassvekst, må kommunene skape bostedsattraktivitet for å tiltrekke og beholde arbeidskraft, og dermed oppnå befolkningsvekst (Vareide, 2016). For å få til god stedsutvikling er det viktig med strategisk planlegging, spesielt arealplanlegging, og god dialog med næringslivet.

Utvalget viser til at plan og forvaltningssystemet er omfattende og komplekst. Både det nasjonale og det regionale nivået er oppsplittet og planlegging og næringsutvikling bør kobles bedre sammen. Dette er i tråd med problemstillinger som drøftes og søkes løst i prosjektet Distriktskommune 3.0, jf. omtale under pkt 9.9. Deltagerkommunene i prosjektet er opptatt av at sektorvise føringer via nasjonale myndigheter bør samordnes bedre.

Utvalget peker også på at mangel på fagutdannede planleggere og små fagmiljø gjør distriktskommuner sårbare og dette kan være en flaskehals for næringsutvikling. Mer interkommunalt samarbeid og felles plankontor for flere kommuner foreslås som et virkemiddel for å løse kapasitetsutfordringene. Dette er i tråd med Distriktsenterets kunnskap og erfaringer. Interkommunalt plansamarbeid kan gi kommunene bedre kompetanse og kapasitet (Bråtå, 2020). Plansamarbeidet kan bestå i ansettelse av felles kommuneplanlegger, etablering av utviklingsteam og/eller koordinering av kommunale planressurser. For å lykkes med interkommunalt plansamarbeid må kommunene anerkjenne hverandre som likeverdige og det må skapes tillit mellom aktørene. Dette er funn i Distriktsenterets egen erfaringsinnhenting fra fem interkommunale plansamarbeid (Distriktsenteret, 2016) og i en studie fra NIBR/Østlandsforskning (Harvold og Skjeggedal, 2012). Det er også stort behov for videre- og etterutdanning av planleggere. Studier innen planleggingsfag bør etter Distriktsenterets vurdering tilbys ved flere studiesteder og som nett- og samlingsbaserte studier.

Med vennlig hilsen
Distriktsenteret



Marit Lofnes Mellingen
Direktør (sign.)

Referanser:

- Aarsæther, N., Bye, G., Myhr, S. (2020) *Distriktskommunen som næringsutvikler. En kartlegging av næringsutviklerrollen anno 2020*. Tromsø: NORCE
- Bråtå, H.O. (2020) *Kommuner med befolkningsnedgang*. Lillehammer: Østlandsforskning/Høgskolen i Innlandet.
- Distriktssenteret (2016) *Interkommunalt plansamarbeid – en erfaringsinnhenting*. Sandnessjøen, Steinkjer, Sogndal: Distriktssenteret
- Egge-Hoveid, K. (2019) *Utdanningsgapet bare øker*. Hentet fra SSB.no
- Fredriksen, K (2019) *På stedet hvil: Kvinner dominerer offentlig sektor, menn privat sektor*. Hentet fra SSB.no
- Gyene, M., Norberg-Schulz, M., Røtnes, R., Myhre Walbækken, M. (2020) *Tilgang på boliger i distriktene og rekruttering av arbeidskraft*. Oslo: Samfunnsøkonomisk analyse AS
- Handeland, M.W., Risnes, T., Solbakken, M. (2020) *Næringslivets betydning for stedsutvikling, boligutvikling og inkludering i distriktskommuner*. Notat. Steinkjer: Distriktssenteret.
- Harvold, K., Skjeggedal, T. (2012) *Interkommunalt plansamarbeid*. Oslo: NIBR/Østlandsforskning
- Jensen, B.R. og Wekre, T. (2020) *Distriktskommuner som lykkes godt med næringsutvikling*. Notat. Steinkjer: Distriktssenteret.
- Kobro, L.U, Vareide K. og Hatling M. (2012): *Suksessrike distriktskommuner. En studie av kjennetegn ved 15 norske distriktskommuner*. TF-rapport 303. Bø: Telemarksforskning.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Distriktssenteret (2018) *De lange linjer i stedsutviklingen. Sammendrag fra jubileumssamling mellom Forum for stedsutvikling og fylkeskommunene*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Leknes, E., Onsager, K., Bayer, S.-B., Haus-Reve, S. og Johansen, S. (2018) *Evaluering av utviklingsprogram for byregioner*. Stavanger: IRIS Samfunnsforskning og Oslo Met NIBR
- Melås, A.M. (2020): *Innsikt fra Ungdommens distriktspanel*. Rapport nr 1/2020. Trondheim: Ruralis
- Søholt, S., Trondstad, K. og Vestby, G.M (2015) *Sysselsetting av innvandrere- regionale muligheter og barrierer for inkludering*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
- Sørvoll, J., Kvamme Løset, G. (2017) *Samfunnsvirkninger av boligpolitikk*. Oslo: Oslo Met Nova
- Vareide, K. (2016) *Attraktivitet, arbeidsplasser og verdiskaping*. Bø i Telemark: Telemarkforskning
- Vareide, K., Svoldal S., Nyborg Storm H. og Groven S. (2018): *Suksessrike distriktskommuner anno 2018.. TF-rapport nr. 442*. Bø: Telemarksforskning.